

N:o 8.

Ank. till Riksd. kansli den 2 maj 1905, kl. 2,30 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning af väckt motion om upphäfvande af § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen.

Uti en inom Andra Kammaren af herr *Julius Centerwall* väckt, till konstitutionsutskottet öfverlämnad motion, n:o 232, har motionären hemställt, att Riksdagen ville för sin del besluta, att § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen måtte utgå.

Till stöd för sin hemställan har motionären anført följande:

»§ 54 regeringsformen lyder: Äskar Konungen af Riksdagen särskilda deputerade att med honom öfverlägga om ärenden, dem han pröfvar böra hemliga hållas, utväljas dessa deputerade af kamrarna; dock äga dessa deputerade icke makt att fatta beslut, utan endast att till Konungen afgifva yttranden öfver de mål, Konungen dem meddelar. De deputerade aflägge tysthetsed, där Konungen så fordrar.

I öfverensstämmelse därmed stadgar riksdagsordningens § 50: Äskar Konungen af Riksdagen särskilda deputerade att med honom öfverlägga om ärenden, dem han pröfvar böra hemliga hållas, utväljas därtill tolf ledamöter, däraf hvardera kammaren inom sig utser sex. Dessa depute-

rade äga dock ej makt att fatta beslut, utan endast att till Konungen afgifva yttranden öfver de mål, Konungen dem meddelar. Sekreterare och öfriga tjänstemän hos dessa deputerade förordnas af Konungen.

I enlighet med dessa paragrafer hafva under de snart hundra år, som förflutit efter 1809, s. k. hemliga utskott *hittills* valts fyra gånger.

Redan år 1809 anmärktes, i en den 21 juli i ridderskapet och adeln afgifven motion, mot dessa paragrafer, att ett på sådana grunder sammansatt utskott kunde gifva anledning till missbruk, såsom ock hade skett under frihetstiden och under konung Gustaf den tredjes regering, samt fordrades, att resultatet af utskottets öfverläggningar borde meddelas Rikens Ständer genom »en af alla utskottsmedlemmarne underskrifven handling, som innehölle, att uppå den af Kungl. Maj:t i nåder framställda fråga, rörande det eller det, utskottets pluralitet i underdånighet tillstyrkt det eller det; äfven utskottsmedlemmarnes särskilda yttranden skulle till stånden aflämnas. Konstitutionsutskottet afstyrkte emellertid motionen, och den vann ej heller afseende, hvilket var helt naturligt, då dess antagande ju skulle beröfvat utskottet dess egenskap att vara »hemligt».

Förslaget visar emellertid, att det redan på den tiden förefanns någon opposition mot tillskapande af ett utskott, som alltid skulle komma att utgöra en oorganisk beståndsdel i vår statsförfattning, såsom saknande ett vanligt utskotts viktigaste kännetecken. Det antydes ju också i motionen, att ett dylikt utskott vore en kvarlefva från i politiskt hänseende föga efterföljansvärda tidsperioder.

I själfva verket utgör det hemliga utskottet, af hvars verksamhet föga nämnvärda följder torde kunna ådagaläggas, på sätt och vis ett extra ordinarie statsråd, men utan den ansvarighet, som åligger det lagstadgade statsrådet. Någon säkerhet för missbruk, under politiskt upprörda eller fördärfvade tider, torde väl finnas i medlemmarnes kontroll öfver hvarandra. Men för att de i fråga om politisk kapacitet mest framstående männen skola väljas, finnes icke tillräcklig säkerhet, då ju valet under våra politiska förhållanden i regeln måste framgå ur kompromisser dels mellan partierna, dels ock ej sällan inom partierna själfva. Och vid dylika kompromisser kunna andra hänsyn än till politisk förmåga och hållfasthet spela in.

Sällsyntheten af ett dylikt utskott gör ock, att dess tillsättande väcker ett synnerligt uppseende och ger anledning till enskilda och offentliga betraktelser, som många gånger kunna vara menliga för det ändamål, utskottets tillsättande vore afsedt att tjäna.

Ej heller synes det vara omöjligt för regeringen eller ens förknippadt med större svårigheter att, där så anses önskligt, på ett verkligt hemligt sätt få upplysning om ställningar och förhållanden och stämningar inom Riksdagen eller af Riksdagens mest framskjutne män erhålla råd i svåra och grannliga frågor. Äfven om de förtroendemän, som sålunda tillkallas, ej aflägga tysthetseden, om hvars borttagande för öfrigt väcktes förslag i Riksdagen 1886, torde föga fara förefinnas, att de skola röja hvad hemligt hållas bör och som de blifvit anmodade att ej uppenbara.

För öfrigt torde äfven inom riksdagsordningens vanliga ram kunna inrymmas möjligheter att i samma ordning, som stadgas för andra utskott, handlägga hemliga frågor utan att tillgripa en så misstyddbar och till sina verkningar så oberäknelig åtgärd som tillsättandet af ett s. k. hemligt utskott. Att utfinna och formulera dylika möjligheter torde vara ett ej ovärdigt ämne för konstitutionsutskottets uppmärksamhet.»

Den redan under förra hälften af 1600-talet i vårt riksdagsskick införda institutionen sekret eller hemligt utskott upptogs äfven i 1809 års regeringsform samt 1810 och 1866 års riksdagsordningar. Detta utskott hade genom sin befogenhet att i vissa frågor fatta beslut med Riksdagens rätt särskildt under frihetstiden tillvällat sig en betydande makt såväl på det utrikespolitiska området som i afseende å åtskilliga andra grenar af statsförvaltningen. Varnade af gångna tiders erfarenhet, funno 1809—1810 års grundlagsstiftare, att hemligt utskott med rätt att i Riksdagens ställe fatta beslut icke vidare borde ifrågakomma, hvarför de, då själfva institutionen ansågs böra bibehållas, begränsade dess uppgift till afgifvande af yttranden till Konungen, hvarjämte då föreskrefs, att utskottet endast fick tagas i anspråk för sådana ärenden, hvilka icke tillhörde andra utskotts behandling. Sistnämnda bestämmelse ansågs emellertid vid antagandet af 1866 års riksdagsordning kunna bortfalla.

Den sålunda i vår författning upptagna anordningen att, där Konungen så äskar, »särskilda deputerade» af Riksdagen skola tillsättas att med honom öfverlägga om ärenden, dem han pröfvar böra hemliga hållas, synes utskottet ännu äga goda skäl för sig. Af viss betydelse är uppenbarligen, att det gifves en i grundlag stadgad form för öfverläggning mellan Konungen och af representationen valde ledamöter rörande sådana ärenden, hvilka beröra rikets säkerhet och välfärd, men samtidigt, då de väl i regel angå rikets förhållande till andra stater, äro af den art, att de icke kunna eller böra lämnas åt offentligheten. Härigenom beredes för regenten möjlighet att på ett tillförlitligt sätt inhämta Riks-

dagens förtroendemäns tankar i dylika frågor, på samma gång tillfälle gifves dessa medlemmar af representationen att erhålla en nödig och nyttig kännedom om sådana ärenden.

Under den förutsättning för hemligt utskotts tillsättande och med de begränsningar i afseende å dess verksamhet, hvilka våra nuvarande grundlagar angifva, bör enligt utskottets uppfattning icke kunna antagas, att missförhållanden skulle af förevarande institution kunna uppstå; och utskottet, som tagit del af hemliga utskottens protokoll och handlingar åren 1848 och 1853—54, vid hvilka båda tillfällen öfverläggningarna gällde rikets ställning gentemot utlandet (i förra fallet Sveriges uppträdande under kriget mellan Tyska förbundet och Danmark samt i det senare upprätthållande af Sveriges neutralitet under det s. k. Krimkriget), har därigenom ytterligare bestyrkts i denna sin uppfattning. För öfrigt torde kunna sägas, att, då de ministeriella ärendena på grund af sin natur i det hela äro undandragna Riksdagens granskning, möjligheten för regenten att till hemligt utskotts bedömande hänskjuta en utrikespolitiken rörande fråga af större betydelse och räckvidd i viss mån innebär ett med hänsyn till de friare formerna för Konungens handläggning af sådana ärenden ingalunda värdelöst korrektiv mot utrikespolitikens ledning i en riktning, som icke öfverensstämmer med nationens önskningsar.

På grund af hvad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke må föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Stockholm den 1 maj 1905.

På utskottets vägnar:

HUGO BLOMBERG.

Reservationer:

af herrar af *Callerholm*, *Elowson* och *Darin* mot vissa delar af utskottets motivering;

af herrar *Johnsson, Nydal, Bergström* och *Staaß*, hvilka icke kunnat instämma i utskottets motivering och för sin del yttrat:

»Den form för öfverläggningar mellan Konungen och af Kamrarne utvalde deputerade, som finnes stadgad i § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen, lämnar onekligen rum för grundade anmärkningar, och obestriddigt är, att ett användande af denna form *kan* leda till betydande missförhållanden. En ändring af denna form kan därför ingalunda anses obehöflig, hvaremot det förvisso skulle vara betänkligt, med hänsyn till de egendomligheter, som utmärka vårt statsskick, att ur grundlagen alldeles utesluta de nu ifrågavarande paragraferna utan att i deras ställe sätta bestämmelser, som fastställde andra, af konstitutionen bundna former och regler för eventuella öfverläggningar i viktiga politiska frågor mellan konungamaktens representant och ledamöter af Riksdagens kamrar. Då emellertid något antagligt förslag till sådana nya bestämmelser icke för närvarande föreligger utarbetadt, hemställa vi,

att förevarande motion icke må föranleda någon Riksdagens åtgärd.»

Herr *Gustaf Axel Berg* har anhållit om anteckning å utlåtandet därom, att han icke deltagit i detta ärendes afgörande inom utskottet.